

S poklesom hladiny vody a premenou mokrých lúk na vrbové kroviny, lužný les, porasty trstiny a iné spoločenstvá sa znížila aj druhová bohatosť a početnosť vodných vtákov zastavujúcich sa tu na ťahu. Jarné záplavy na rieke Turiec síce naďalej priťahujú sťahovavé vtáctvo, ale v porovnaní s minulosťou mnohé druhy rastlín a živočíchov neboli v lokalite už dlhodobo pozorované.

Vzhľadom na veľký význam tejto oblasti sa Inštitút aplikovanej ekológie DAPHNE v spolupráci so Správou Národného parku Veľká Fatra rozhodol podniknúť kroky na jej záchranu. Obnova značne poškodeného územia je naliehavá. Prebiehajúca záchrana lokality spočíva v niekoľkých krokoch. Po úvodných odborných štúdiách sa prišlo k tzv. obnovnému manažmentu. V rámci týchto zásahov sa odstraňuje časť porastov krovín i trstiny a na niektorých úsekoch sa vykonáva mulčovanie špeciálnym strojom. Sú to prípravné práce. Ich hlavným cieľom je pripraviť plochy na poľnohospodárske využitie a vzbudiť u majiteľov a užívateľov pozemkov v rezervácii záujem o dlhodobé hospodárenie, aby nedošlo k opätovnému zarastaniu lúk krovinami a trstou.

Dôležitým krokom je získať a udržať poľnohospodárov, ktorí by lúky pravidelne kosili aj po ukončení projektu, napr. s finančnou podporou z Programu rozvoja vidieka. To môže prispieť k zlepšeniu stavu populácií vzácných druhov alebo k ich návratu do obnovených biotopov.

Slovenská technická univerzita v Bratislave vypracovala pre územie hydrologickú štúdiu a navrhla konkrétne opatrenia na obnovu vodného režimu v lokalite. Možností však nie je veľa, keďže vplyvom mnohých zásahov sa situácia nedá vrátiť do stavu v 70. rokoch. Výsledným návrhom je výstavba malého stavidla, ktoré by malo aspoň v slatinnej časti zabezpečiť dostatok podzemnej vody potrebnej pre vzácne druhy.

Kláštorské lúky boli stáročia ovplyvňované človekom a ich budúcnosť tiež závisí od jeho činnosti. Pokiaľ sa bude lokalita citlivo hospodársky využívať, bude vplyv človeka pozitívny. Necitlivé zásahy, akými sú odvodňovanie, hnojenie a nevhodné alebo žiadne obhospodarovanie, však prinesú len negatívne dôsledky.

Žeriavy popolavé patria svojím zjavom medzi najimpozantnejšie sťahovavé druhy vtákov. Na území Slovenska ich možno pozorovať v menších i početných krdľoch v jarnom a jesennom období. Vyhladávajú zamokrené lúky a na vhodných lokalitách sa niekedy zhromažďia a odpočívajú aj stovky jedincov.

Hoiždák veľký je výborne adaptovaný na život v mokradiach. Dlhý zobák tomuto bahniakovi slúži na vyhľadávanie a zber potravy v bahnitom prostredí. U nás patrí medzi vzácných hostí počas migrácie. Hniezdenie tohto druhu je však zaznamenávané už iba veľmi vzácně.

Na mokrých lúkach sa vyskytuje aj vzácnny, žiarivo sfarbený motýľ ohniváček veľký (Lycaena dispar).

Ekologická obnova Kláštorských lúk

Projekt revitalizácie vzácnej mokrade

2005: Lokalita pred obnovou zarastená trstinou

2008: Lokalita po obnove s pestrou mokraďovou vegetáciou

Lokalita po odstránení náletových drevín

Mulčovač pri práci

Vydal: © 2009 DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, www.daphne.sk, v rámci projektu UNDP/GEF Ochrana, obnova a rozumné využívanie slatín v Slovenskej republike

Zostavili: Viera Šefferoval Stanová, Marek Brinzík, Martina Badidová, Viktória Chilová, Mária Boďová, Ján Topercer

Grafika a dizajn: Richard Watzka, www.rwdesign.sk

Fotografie: DAPHNE, Správa NP Veľká Fatra, Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, Spoločnosť pre ochranu netopierov na Slovensku, Mária Boďová

Mapy: UNEP/GRID-Arendal, <http://maps.grida.no/go/graphic/slovakia-topographic-map>, Mapy.sk, <http://mapy.atlas.sk>

Tlač: Cicero s.r.o., Bratislava, www.cicero.sk

Národná prírodná rezervácia Kláštorské lúky bola vyhlásená za zákonom chránenú v roku 1974. Nachádza sa na severozápadnom Slovensku v strednej časti Turčianskej kotliny v nive rieky Turiec a je vzdialená približne 13 km od okresného mesta Martin. Má výmeru takmer 86 ha.

Význam Kláštorských lúk bol potvrdený ich zaradením medzi územia európskeho významu známe pod názvom Natura 2000 (ÚEV Turiec a Blatničanica s rozlohou 284 ha). NPR Kláštorské lúky je tiež zapísaná v Zozname mokradí, ktoré majú medzinárodný význam (ramsarské lokality) ako súčasť Mokradí Turca s rozlohou 750 ha.

Prírodné hodnoty územia

Vegetácia a rastlinstvo

Územie rezervácie Kláštorské lúky predstavuje najcennejšiu časť pôvodne zhruba dvestohektárového komplexu rôznych typov nelesných mokradí. V čase vyhlásenia rezervácie sa tu nachádzala pestrá mozaika rastlinných spoločenstiev rôznych vývojových štádií od zarastania vodných plôch až po stredne vlhké lúky s hojným výskytom zriedkavých a chránených druhov rastlín a živočíchov.

Najvzácnejším biotopom v rezervácii sú **slatinné rašeliniská** s ostrevkou karpatskou (*Sesleria caerulea*), ktoré sa na Slovensku vyskytujú iba v Turčianskej kotline. Vznikajú na miestach s trvale vysokou hladinou podzemnej vody. Na Kláštorských lúkach ide najmä o prameniskovú oblasť, kde vyvierá podzemná voda spod terasy náplavového kužela potoka Vríce. Dochádza tu k hromadeniu odumretých rastlín a k tvorbe rašeliny.

Charakteristický vzhľad dodávajú slatinám ostrice. Nájdeme tu ostricu Davallovu (*Carex davalliana*), ostricu trsnatú (*C. cespitosa*) a ostricu Hostovu (*C. hostiana*). Zaujímavými ohrozenými rastlinami sú orchidey, napr. vstavačovec strmolistý pravý (*Dactylorhiza incarnata* subsp. *incarnata*) a kruštík neskorý (*Epipactis albensis*). Kvôli svojmu komplikovanému vývoju patria medzi najvzácnejšie rastliny. Ich semená by nemohli vyklíčiť bez spolužitia so špecifickými druhmi húb (mykoríza). Kým sa vyvinú na dospelú rastlinu a vykvitnú, môže uplynúť aj viac ako 10 rokov. Z ďalších zriedkavých druhov na území možno spomenúť napr. fialový kosatec sibírsky (*Iris sibirica*). Kláštorské lúky sú súčasťou záplavového územia rieky Turiec a pri veľkých vodách dochádza k zaplavovaniu niektorých ich častí. V týchto miestach rastú porasty vysokých ostríc s dominantnou ostricou Buekovou (*Carex buekii*).

Živočích

Rozmanitosť živočíšnych druhov, ktoré sa v lokalite vyskytujú, je podmienená prítomnosťou mokradových biotopov, vodným režimom rieky, polohou voči ťahovým cestám, dostupnosťou potravy (napr. živých rastlín) a ľudskými zásahmi.

Z **motýľov** je na území významná prítomnosť modráčika bahňákového (*Maculinea nausithous* – druh európskeho významu), ktorý je viazaný na živnú rastlinu krvavec lekársky (*Sanguisorba officinalis*) a prítomnosť hostiteľského druhu mravcov, u ktorých sa larvy modráčikov vyvíjajú. Dospelé motýle vylieťajú od júna do polovice augusta z podzemných mravenísk, kde prezimovali ako kukly. Po spárení samičky kladú vajíčka do súkvetí krvavca. Tu sa vyvíjajú húseničky, ktoré asi po týždni až dvoch zliezajú na zem. Tam ich nájdeme hostiteľské mravce a odnášajú ich do mraveniska, pretože ich podľa vône považujú za vlastné larvy. Tu ich chovajú ako ostatné larvy. Neskôr húsenice začnú požírať larvy mravcov, až kým sa nezakuklia.

Mokrú časť NPR Kláštorské lúky využívajú na rozmnožovanie a život viaceré druhy **obojživelníkov**. Možno tu nájsť rosničku zelenú (*Hyla arborea*), skokana hnedého (*Rana temporaria*), ropuchu bradavičnatú (*Bufo bufo*), ako aj európsky významný druh kunku žltobruchú (*Bombina variegata*). Práve obojživelníky spolu s početnou skupinou hmyzu sú zdrojom potravy pre mnohé ďalšie druhy živočíchov.

NPR Kláštorské lúky predstavuje významnú lokalitu počas jarného a jesenného sťahovania **vtáctva**, poskytuje odpočinkové miesta, loviská alebo priamo hniezdiská mnohým vzácnym druhom. Jedinečnosť územia bola v minulosti z pohľadu ornitológov vysoko hodnotená najmä vzhľadom na koncentráciu migrujúceho vtáctva počas jarných a jesenných mesiacov. Doteraz bolo na území zistených takmer 170 druhov vtákov. Z nich sú cenné viaceré druhy vodného a močiarneho vtáctva (v severnejších častiach Slovenska sú zriedkavé až ojedinelé) – trsteniariky (rod *Acrocephalus*) a kúdeľníčky lužné (*Remiz pendulinus*), ktoré tu aj hniezdia, ako i viaceré sťahovavé druhy, ktoré sa tu zastavujú počas svojej migrácie – kalužiaky (rod *Tringa*), breháre (rod *Limosa*), hvizdáky (rod *Numenius*), či nezameniteľné žeriavy popolavé (*Grus grus*).

Z **cicavcov** tu za potravou zalietajú niektoré druhy netopierov, napr. podkovár malý (*Rhinolophus hipposideros*), netopier vodný (*M. daubentonii*) a netopier fúzatý (*M. mystacinus*). Netopiere využívajú rôzne typy úkrytov od stromových dutín až po ľudské obydlia.

Vyskytujú sa tu aj chránené druhy drobných cicavcov, napr. plšík lieskový (*Muscardinus avellanarius*), piskor lesný (*Sorex araneus*), piskor malý (*Sorex minutus*) a dulovnica menšia (*Neomys anomalus*). Piskory uprednostňujú vlhké biotopy s vegetáciou, ktorá im poskytuje potrebný úkryt.

Spomenúť možno aj výskyt vydry riečnej (*Lutra lutra*). Využíva najmä zamokrené časti rezervácie, ale aj koryto Vríce, ktorým migruje medzi Turcom a prítokmi. Dôležité sú pre ňu brehové porasty a korene väčších stromov, kde sa ukrýva, alebo si robí brlohy.

Ohrozenie a ochrana NPR Kláštorské lúky

Územie rezervácie bolo už v minulosti známe svojím druhovým bohatstvom. Na základe dostupných vedeckých údajov je zrejme, že prešlo veľkými zmenami vodného režimu, ktorý je pre mokrade niečím tak dôležitým ako pulzujúce srdce pre človeka.

Ešte v 70. rokoch minulého storočia bol vodný režim podmienený pravidelnými záplavami Turca a Vríce. Navyše v dôsledku veľmi malého sklonu územia a mnohých plytkých preliačin podzemná voda z viacerých prameňov neodtekala do koryta Turca či Vríce, ale rozlievala sa v nive. Vykopaním niekoľkých kanálov boli odvodnené pozemky v južnej a v severnej časti rezervácie a drenážnymi systémami sa odvodnili aj okolité poľnohospodársky využívané pozemky. Prítok vody do územia znížili i odbery na tokoch pre rybne hospodárstvo. Živinový režim zhoršila veľkoplošná navážka cudzorodej zeminy pri juhozápadnom okraji NPR.

Prinajmenšom rovnako negatívny vplyv na rezerváciu mala aj zmena obhospodarovania územia. Slatinne ekosystémy boli totiž stáročia kosené, zriedka prepásané dobytkom. Od 50. rokov minulého storočia postupne dochádzalo k výraznému zarastaniu drevinami, čo zrejme súvisí s rastúcim nezájmom ľudí o tento spôsob hospodárenia. I keď ešte v 70. rokoch minulého storočia bolo územie aspoň čiastočne kosené, v súčasnosti zaberajú dreviny až polovicu jeho rozlohy a kosí sa iba nepatrná časť. Vzácné lúky zarastajú krovinami, trstinou a vysokými trávami a miznú citlivé druhy rastlín a živočíchov.

Ostrica Davallova

Vstavačovec strmolistý pravý

Kosatec sibírsky

Netopier vodný

Modráčik bahňákový

Vydra riečna

Budovanie a prehĺbovanie odvodňovacích kanálov poškodilo pramenný systém slatinného rašeliniska.

Mokrú lúku zarastli trstinou a krovitými úrbami.